

Η πρωτοβουλία ίδρυσης της Ε.Ε.Τ. ανήκε αποκλειστικά στον διοικητή της Εθνικής Τράπεζας Ιωάννη Δροσόπουλο¹ —κάτι που συμβαδίζει με τη γενικότερη πολιτική του—, ο οποίος υπήρξε και ο πρώτος πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ε.Ε.Τ. Από τότε και μέχρι σήμερα πρόεδρος του Δ.Σ. της ήταν πάντα ο διοικητής της Εθνικής Τράπεζας ή ο εκτελών χρέη διοικητή της ως εκπρόσωπος της μεγαλύτερης ελληνικής τράπεζας.

Η Ε.Ε.Τ. εγκαταστάθηκε στο Μέγαρο της Λαϊκής Τράπεζας στην οδό Πεσμαζόγλου. Πρώτος διευθυντής ανέλαβε ο Γ. Χαριτάκης. Σύμφωνα με τον Κ. Κωστή «ο αριθμός των μελών της Ε.Ε.Τ. δεν θα πάψει να μεταβάλλεται καθώς νέα μέλη θα προσχωρούν σε αυτήν, κάτι που θα επιδιώξει άλλωστε και η ίδια η Ένωση, ενώ ταυτοχρόνως τα χρόνια της κρίσης θα οδηγήσουν σε εκκαθάριση και ορισμένες από τις τράπεζες-μέλη της Ε.Ε.Τ. Σε καμιά όμως περίπτωση το μερίδιο της τραπεζικής αγοράς που ελέγχουν οι τράπεζες-μέλη της Ε.Ε.Τ. δεν θα πέσει κάτω από το 90%».²

Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της Ε.Ε.Τ. ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στις συμφωνίες των τραπεζών για τους όρους των εργασιών τους, οι οποίες προέβλεπαν λεπτομερέστατο καθορισμό των προμηθειών κατά περιοχή και εν γένει αμοιβών που θα εισέπραττε κάθε τράπεζα για τις διαμεσολαβητικές της εργασίες.³ Η αλληλογραφία της Ένωσης στα τέλη της δεκαετίας του 1920 και στις αρχές του 1930 κατακλύζεται από αλληλοκαταγγελίες για μη εφαρμογή των συμφωνιών.

Η δραστηριότητα της Ε.Ε.Τ. κατά τη διάρκεια της Κατοχής είναι λιγότερο γνωστή, επειδή μέχρι πρόσφατα δεν είχε εντοπιστεί αρχειακό υλικό σχετικό με τις δραστηριότητές της την εποχή εκείνη.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που ήταν παλαιότερα γνωστά, όπως περιγράφονται αναλυτικά στο βιβλίο του Κ. Κωστή, η Ε.Ε.Τ. με πρόεδρο του Δ.Σ. τον Κωνσταντίνο Ζαβιτζιάνο, ο οποίος εκτελούσε χρέη διοικητή της Εθνικής Τράπεζας την εποχή εκείνη, προκειμένου να εξοικονομήσει πόρους θέλησε να προχωρήσει σε συρρίκνωση των λειτουργικών της εξόδων με τη μείωση του προσωπικού της. Το νομικό όμως πλαίσιο της Κατοχής δεν επέτρεπε κάτι τέτοιο, καθώς είχαν απαγορευτεί με νόμο οι απολύσεις. Ο νόμος απαγόρευε επίσης την πολυθεσία και η Ε.Ε.Τ. φοβόταν παράλληλα μήπως η κατοχική κυβέρνηση προχωρήσει στην αντικατάσταση των στελεχών της που κατείχαν περισσότερες από μία θέσεις. Για να παρακάμψει τις συγκεκριμένες διατάξεις του νόμου η διοίκηση της Ε.Ε.Τ. σκέφτηκε να προχωρήσει, τον Ιούλιο του 1941, αφενός στη διάλυση της Ένωσης και αφετέρου στην ίδρυση «Κοινού Γραφείου Συνεργασίας Ελληνικών Τραπεζών»⁴ με προσωπικό έναν λογιστικό υπάλληλο, μία δακτυλογράφο και έναν κλητήρα.

Η εισροή στο Ιστορικό Αρχείο της Ε.Ε.Τ. νέου αρχειακού υλικού, που αφορά τη δραστηριότητα της Ε.Ε.Τ. και ειδικότερα την κατοχική περίοδο 1941-1944, αποδεικνύει ότι τελικά τα σχέδια που προέβλεπαν τη διάλυση της Ένωσης ουδέποτε υλοποιήθηκαν.⁵ Ο ίδιος ο Κ. Κωστής στο βιβλίο του αφήνει ανοικτή την πιθανότητα τα σχέδια αυτά να μην υλοποιήθηκαν, όταν τονίζει: «Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί εδώ ότι μετά την απελευθέρωση όλες οι ενδιαμέσες αποφάσεις για τη διάλυση της Ε.Ε.Τ. και τη δημιουργία του Κοινού Γραφείου δεν λαμβάνονται σε τέτοιο βαθμό υπόψη, *λες και δεν υπήρχαν*».⁶

Σύμφωνα με τα νεότερα στοιχεία, η Ε.Ε.Τ. συνέχισε κανονικά τη λειτουργία όλο το καλοκαίρι του 1941.⁷ Τον Οκτώβριο του 1941⁷ το Δ.Σ. της Ε.Ε.Τ. αποφάσισε τελικά για λόγους οικονομίας να καταγγείλει τις συμβάσεις των νομικών συμβούλων της, Γεωργίου Χαριτάκη, που εκτελούσε χρέη διευθυντή της Ένωσης, και Αθανασίου Μίχα, που εκτελούσε χρέη γενικού γραμματέα, χωρίς όμως να θέσει σε εφαρμογή τα σχέδια που προέβλεπαν τη διάλυση της Ε.Ε.Τ. και την αντικατάστασή της από «Κοινό Γραφείο Συνεργασίας Ελληνικών Τραπεζών». Το έργο της Ένωσης διεκπεραιωνόταν από έναν Προϊστάμενο Γραφείου και Τεχνικές Επιτροπές. Τον Οκτώβριο το ίδιο Δ.Σ. αποφάσισε επίσης τη σύσταση τριμελούς επιτροπής, που θα εξέταζε τα προκύπτοντα γενικότερα ζητήματα της Ένωσης η οποία θα αποτελούνταν αφενός δικαιωματικά από τον δικαστικό σύμβουλο της Εθνικής Τράπεζας και αφετέρου από δύο νομικούς συμβούλους που θα προέρχονταν, με κλήρωση, από δύο από τις υπόλοιπες τέσσερις μεγαλύτερες τράπεζες (Αθηνών, Ιονικής, Λαϊκής και Εμπορικής). Μετά από κλήρωση συστάθηκε η πρώτη επιτροπή, η οποία είχε τη γενική εποπτεία των εργασιών της Ένωσης, από τους Πέτρο Γουναράκη, δικαστικό σύμβουλο της Εθνικής Τράπεζας, Μιχάλη Πεσμαζόγλου, νομικό σύμβουλο της Τράπεζας Αθηνών, και Γεώργιο Σημίτη, νομικό σύμβουλο της Εμπορικής Τράπεζας. Το *Τεχνικό Συμβούλιο Διαφόρων Εργασιών της Ενώσεως*, που προβλεπόταν από τους κανονισμούς και τις συμφωνίες της Ένωσης, μελετούσε και αποφάσιζε πάνω σε ζητήματα είσπραξης ποσοστών από προμήθειες των διαφόρων τραπεζικών εργασιών και γενικότερα για την εφαρμογή των όρων διεξαγωγής τους. Προϊστάμενος του Γραφείου της Ένωσης που θα υπέγραφε όλα τα αυστηρώς υπηρεσιακά έγγραφα ανέλαβε ο Ευάγγελος Ηλιάδης.

Όλο το χρονικό διάστημα της Κατοχής η Ε.Ε.Τ. είχε να αντιμετωπίσει μια εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση.

Κωνσταντίνος
Γ. Ζαβιτζιάνος,
Πρόεδρος της
Ένωσης Ελληνικών
Τραπεζών
1941-1943

ΕΝ ΛΟΗΝΑΙΣ ΤΗ: 17 'Οκτωβρίου 1941.
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΕΡΚΟΥΡΗΣ

'Αριθ. Πρωτ. 469.

Προς τὸν κ. Γεώργιον Χαριτέκην
Μοικτὸν Σύμβουλον
τῆς Ἐνώσεως Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν

Ε. Ε. Τ. Ε. Ε. Ε.

'Αξιότιμε Κύριε,

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ἡμῖν ὅτι ἡ Ἐνωσις Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν ἀπεσείσεν ὅπως, ἀπὸ τῆς 1ης προσεχὸς μηνὸς Νοεμβρίου, στερηθῆ τῶν ὑπηρεσιῶν σας ὡς Μοικτὸ Σύμβουλος τῆς, ἀνακαταστάσεως ἀπὸ τότε τῆς πρὸς ἡμῶς ἐντολῆς.

Ἀνακοινῶν ἡμῖν τοῦτο ἐκπερῶν τὰς θερμοτάτας πρὸς ἡμᾶς εὐχαριστίας τῶσον τοῦ ἀπογραφωμένου ὄσον καὶ τῶν ἀισθητῶν τῶν λοιπῶν Τραπεζῶν διὰ τὰς ὑπηρεσίας, ἃς προσετέρατε ἀπὸ τῆς ἰσχυρῆς τῆς πρὸς τὴν Ἐνωσιν, τῆς ὁποίας ἀπῆρατε ὁ ἐμπνευστὴς καὶ καθοδηγητὴς καὶ ἔν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν σας θέλωμεν διατηρησεὶ ζωηρὰ τὴν ἀνάμνησιν.

Μετ' ὀπολήσεως
'Ο Πρόεδρος
τῆς Ἐνώσεως Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν

*Μεταγενετικὸ
ἀπὸ τὰς 1ης προσεχὸς μηνὸς
Νοεμβρίου ἀνακαταστάσεως ἀπὸ τότε
τῆς πρὸς ἡμῶς ἐντολῆς*

Ἀνακοίνωση τῆς Ἐνώσεως Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν πρὸς ὅλες τὰς τράπεζες
που εἶναι μέλη τῆς με ἀπόφασμα πρακτικῶν για τὴν ἀπόλυση
των νομικῶν συμβουλῶν τῆς καὶ τὴ σύσταση τριμελοῦς επιτροπῆς,
Ἀθήνα 27 Ὀκτωβρίου 1941

Σημειώσεις:

1. Κ. Κωστής, *Συνεργασία καὶ ανταγωνισμός: Τὰ 70 χρόνια τῆς Ἐνώσεως Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν*, Ἀθήνα 1977, σ. 177.
2. Κ. Κωστής, *ὁ.π.*, σ. 37.
3. Κ. Κωστής, *ὁ.π.*, σ. 47.
4. Κ. Κωστής, *ὁ.π.*, σ. 83-88
5. Το ἀρχεῖο τῆς Ἐνώσεως Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν, που ἐντοπίστηκε πρόσφατα στα ἀρχειοστάσια του Γενικοῦ Ἀρχεῖου τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας καὶ παραδόθηκε στο ἱστορικὸ Ἀρχεῖο, ταξινομήθηκε σε τρεῖς σειρές: Εγκύκλιοι, 1929-1945 (Α2Σ1), Ἀλληλογραφία, 1929-1944 (Α2Σ2) καὶ Ὑποθέσεις (Α2Σ3).
6. Κ. Κωστής, *ὁ.π.*, σ. 87
7. Ἀρχεῖο Ἐνώσεως Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν, Ι.Α./Ε.Τ.Ε. (Α1Σ2).

Με τὸν πόλεμο καὶ τὴν Κατοχὴ ἡ οἰκονομία τῆς χώρας κατέρρευσε. Φυσικὸ ἐπακόλουθο τῆς γενικότερης οἰκονομικῆς κατάστασης ἦταν καὶ ἡ ραγδαία μείωση τῶν ἐσόδων τῶν τραπεζῶν, που οφείλονταν αφενὸς στὴ σημαντικὴ μείωση τῶν εργασιῶν τους καὶ αφετέρου στὴν αὐξήση τῶν λειτουργικῶν ἐξόδων τους ἀπὸ τὴ συνεχῆ αὐξήση τῶν ἀποδοχῶν τῶν υπαλλήλων τους λόγω πληθωρισμοῦ. Για τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων που προέκυψαν ἡ Ἐνωσις Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν δραστηριοποιήθηκε τὰ πρῶτα χρόνια 1941-1943 πρὸς τρεῖς κατευθύνσεις: καταρχὴν ἐπιδίωξε τὴν ἐνίσχυση τῶν τραπεζῶν ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ μεγάλα λειτουργικὰ τους ἐξόδα· διατύπωσε τὶς ἀπόψεις τῆς σχετικὰ με τὶς ἀποφάσεις τῶν κατοχικῶν κυβερνήσεων γιὰ τὰ οἰκονομικὰ καὶ νομισματικὰ θέματα· ἔλαβε ἀποφάσεις που ἀποσκοπούσαν στὴν ἐνιαία καὶ ομοιόμορφη ἐφαρμογὴ ὀρισμένων μέτρων ἀπὸ ὅλες τὶς τράπεζες.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1943 ἡ κατοχικὴ κυβέρνησις, θεωρώντας ὅτι ἡ διοίκηση τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας ἐθετε ἐμπόδια στὴν υλοποίηση τῶν οἰκονομικῶν τῆς σχεδίων, διόρισε στὴν κενὴ θέση τοῦ διοικητῆ τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας τὸν Γεώργιο Μερκούρη με ἀποτέλεσμα τὴν παραιτήση τοῦ Κωνσταντίνου Ζαβιτζιάνου καὶ τοῦ νόμιμου ἐκλεγμένου Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Τράπεζας. Σημειῶνουμε ὅτι τὸ 1941, μετὰ τὴν ἀνάληψη τῆς πρωθυπουργίας τῆς χώρας ἀπὸ τὸν διοικητῆ τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας Ἀλέξανδρο Κοριζή, ὀρίστηκε συνδιοικητῆς τῆς Τράπεζας ὁ Κ. Ζαβιτζιάνος, ὁ ὁποῖος προὐδρευε σε ἓνα νεοπαγὲς ὄργανο, τὴ Διοικουσα Ἐπιτροπὴ τῆς Τράπεζας στὴν ὁποία συμμετεῖχαν ὡς μέλη ὁ Κ. Τριανταφυλλόπουλος καὶ ὁ Γ. Πεσμαζόγλου. Ὁ Γεώργιος Μερκούρης ὡς διοικητῆς τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας ἀνέλαβε, ὅπως προέβλεπε καὶ τὸ Καταστατικὸ τῆς Ε.Ε.Τ., πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἐνώσεως, θέση που κατεῖχε μέχρι τὸ θάνατό του, τὸν Νοέμβριο τοῦ 1943, ὁπότε ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸν Δημήτριο Λυμπέρη, ὁ ὁποῖος εἶχε διοριστεῖ ἀπὸ τὶς κατοχικὲς ἀρχὲς ὡς διοικῶν σύμβουλος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας. Οἱ δυνατότητες ἀσκῆσης οὐσιαστικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ε.Ε.Τ. περιορίζονται ἀκόμα περισσότερο, ἀν καὶ παρέμεινε στὴ θέση του τόσο ὁ Εὐάγγελος Ἡλιάδης, που ἐξακολούθησε νὰ ἀσκεῖ χρεῖ προῖσταμένου του Γραφείου τῆς Ἐνώσεως, ὅσο καὶ ἡ τριμελὴς ἐπιτροπὴ, τουλάχιστον ὡς τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1943, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ ἀρχειακὸ υλικὸ, ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς Π. Γουναράκη, Μ. Πεσμαζόγλου καὶ Γ. Σημίτη.

Ἀπὸ τὴ σύντομη αὐτὴ ἀφήγηση τῆς ἱστορίας τῆς Ἐνώσεως Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς, γίνεται φανερό πὸσο πολὺτιμη γιὰ τὴ γνώση τῶν πραγματικῶν γεγονότων ἀποτελεῖ ἡ διάσωση καὶ ἡ διατήρηση τῶν ἀρχείων ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διασταύρωση τῶν πληροφοριῶν που περιέχουν καὶ ἡ ἐξαγωγή ἀσφαλῶν συμπερασμάτων.

Νίκος Παντελάκης
Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Ε.Τ.Ε.